

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Naturavdelningen

FASTSTÄLLANDE
2023-05-24

Diarienummer
511-17537-2023

Sida
1(2)

Fastställande av ny skötselplan för Högsåsens naturreservat i Gullspångs kommun

Beslut om fastställande av ny skötselplan m.m.

Länsstyrelsen fastställer bifogad skötselplan för Högsåsens naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (1998:1252).

Länsstyrelsen har tidigare beslutat om följande områdesskydd som berör Högsåsens naturreservat:

- Bildande av Högsåsens naturreservat samt fastställande av skötselplan enligt 7 § naturvårdslagen den 28 april 1975, dnr 11.151-1979-75

Länsstyrelsen beslutar att skötselplanen från 1975 upphävs när nu aktuellt beslut om ny skötselplan har vunnit laga kraft.

Bakgrund

Naturreservatet har sedan bildandet haft en viktig roll för friluftslivet i området. Högsåsen är bland annat utgångspunkt för flera olika vandrings- och ridleder i området. Dessa ligger till stor del utanför naturreservatet. Informationsplatser, toaletter, vindskydd, grillplatser m.m. i naturreservatet utgör viktiga servicefunktioner för friluftslivet. Närmiljön inne i naturreservatet är också ett fint utflyktsmål.

Gullspångs kommun är förvaltare av naturreservatet sedan bildandet 1975. I mitten av 1990-talet bildades "Högsåsen-Narven i Tiveden Ekonomisk förening". Denna förening har samverkat med Gullspångs kommun under många år i förvaltningen av naturreservatet. Föreningen har under flera år varit aktiv när det gäller att iordningställa vandringsleder, ridleder, grillplatser m.m. i och i anslutning till naturreservatet.

Det var även denna förening som tog initiativet till att ta fram en ny skötselplan för naturreservatet. Tillsammans med Gullspångs kommun lämnade man 2014 in en så kallad LONA-ansökan. Länsstyrelsen beviljade bidrag som bland annat omfattade att ta fram ett förslag till ny skötselplan. Projektet har slutredovisats och avslutats under 2023.

Det förslag till skötselplan som togs fram inom projektet har bearbetats något av Gullspångs kommun och Länsstyrelsen.

Övrigt

Gullspångs kommun är förvaltare av naturreservatet. Förvaltningen ska ske i samverkan med lokala föreningar, entreprenörer och djurhållare.

Skötselplanen gäller tillsvidare och revideras då uppföljning visar att det finns ett behov för det.

I detta ärende har avdelningschef Sven Swedberg beslutat. Naturvårdshandläggare Örjan Nilsson har varit föredragande. I ärendets slutliga handläggning har också enhetschef Johan Jannert medverkat.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Sven Swedberg

Örjan Nilsson

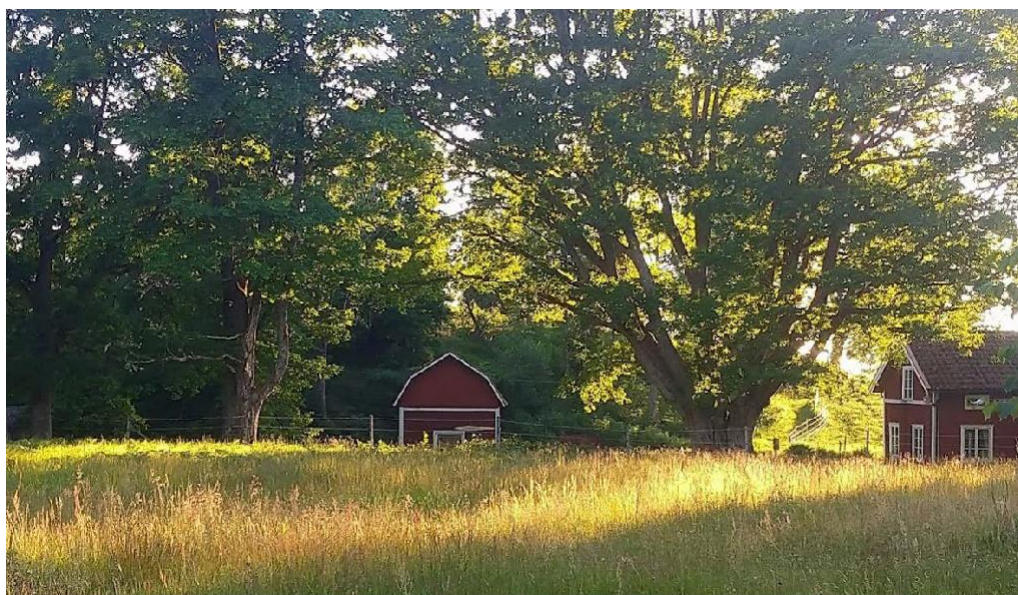
Sändlista

Gullspångs kommun
Lisa-Linnea Flising och Mattias Flising

Bilagor

Skötselplan för Högsåsens naturreservat

Skötselplan för Högsåsens naturreservatet i Gullspångs kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
Inledning.....	3
1. Sammanfattning	4
1.1. Syfte.....	4
2. Beskrivning av området	5
2.1. Uppgifter.....	5
2.2. Allmän beskrivning av området.....	6
2.3. Mark- och vattenanvändning – då och nu	6
2.4. Bevarandevärden.....	7
2.4.1. Biologiska bevarandevärden.....	7
2.4.2. Friluftslivsvärden.....	8
3. Skötselområden	10
Skötselområde 1:	10
Skötselområde 2:	10
Skötselområde 3:	11
Skötselområde 4:	11
Skötselområde 5:	11
Skötselområde 6:	12
Skötselområde 7:	12
Skötselområde 8:	12
Skötselområde 9:	13
Skötselområde 10:	13

Inledning

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, samt när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om naturreservatsförvaltaren, det vill säga den som är ansvarig för områdets skötsel, behöver prioritera. Planerna vänder sig främst till naturvårdsförvaltare och markägare, men också till övriga intressenter.

DEL A – BESKRIVNING

1. Sammanfattning

1.1. Syfte

SKARABORGS LÄNS ALLMÄNNA KUNGÖRELSE

Nr 49 1975

Nr 49 B. Naturreservatet Högsåsen i Hova socken, Gullspångs kommun.

Med stöd av 7 § naturvårdslagen har länsstyrelsen den 28 april 1975 förklarat ett område på fastigheten Högsås 1:8 i Hova socken, Gullspångs kommun, såsom naturreservat. Reservatets syfte är att för framtiden bevara ett attraktivt, omväxlande landskap som utflykts- och friluftsområde.

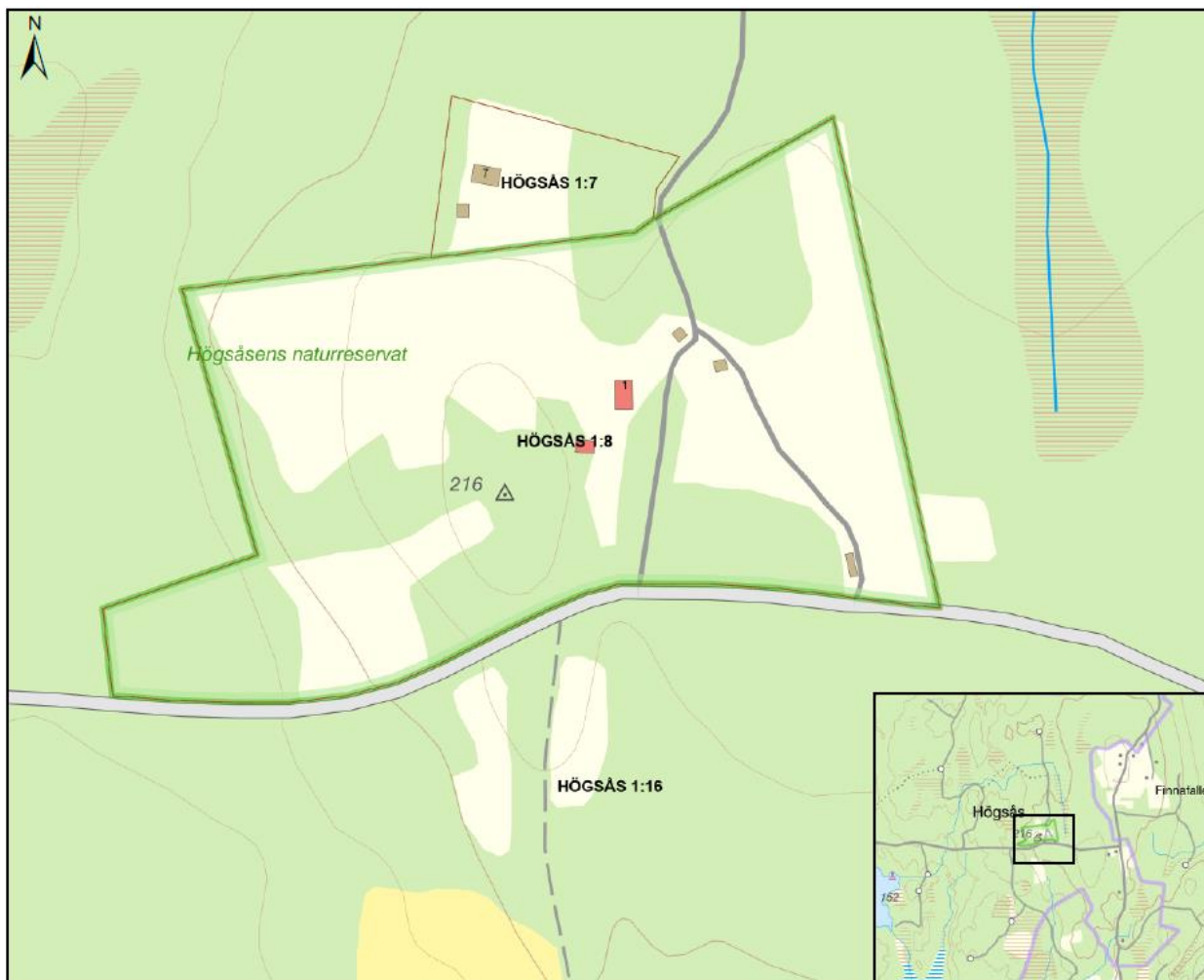
Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara ett attraktivt, omväxlande landskap som utflykts- och friluftsområde

Syftet ska tryggas genom att:

- Bevara den nuvarande karaktären av kulturlandskap med omväxlande öppna och lövskogsbevuxna partier genom att kontinuerligt röja sly, underhålla stenmurar och genomföra andra åtgärder för att hålla markerna öppna.
- Hålla landskapet öppet med hjälp av för området traditionella metoder såsom bete och slåtter.
- Hålla området tillgängligt som utflyktsmål samt att främja friluftsaktiviteter i området genom att underhålla och fortsätta utveckla vandringsleder, rast- och grillplatser, toaletter samt byggnader inom reservatsområdet.
- Tillhandahålla tydlig information i naturreservatet som visar på områdets kulturhistoria och naturvärden.

2. Beskrivning av området

2.1. Uppgifter

Namn:	Högsåsens naturreservat
Beslutsdatum:	1975-05-27 (bildande)
Areal:	5,7 ha, varav vatten 0 ha
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Gullspångs kommun
Förvaltare:	Gullspångs kommun
Markägare	Gullspångs kommun, Högsåsen 1:8
NVR id:	2000567

2.2. Allmän beskrivning av området

Området ligger i den nordvästra delen av det som förr var Stora kronoallmanningen Tiveden, ca. 2,5 km öster om Gårdsjö. Denna mångomskrivna bygd börjar vid Hovaån som rinner ut i Skagern strax norr om Hova.

Området är högt beläget och Högsåseberg, namnet bekräftat i brev från 1920-talet, är Gullspångs kommuns högsta punkt på drygt 216 m.ö.h.

Utsikten erbjuder en vidsträckt vy, där såväl Billingen, vid Skövde som Kinnekulle, vid Väneren syns.

Inom naturreservatet finns gammal brukad åkermark, beteshagar och flertal lövbackar med inslag av tall, gran och en. Det växer ett flertal större ädellövträd såsom alm, ask, ek, fågelbär, lind och lönn i området. Flera andra arter av lövträd förekommer också i området såsom oxel, rönn, asp, sälg, björk och hassel.

Fältskiktet är fint med riklig förekomst av bl.a. liljekonvalj, gullviva och vitsippa.

2.3. Mark- och vattenanvändning – då och nu

Odlingsmark: På 1600-talet började marken brukas av svedjefinska invandrare. Lars och Ingegärd Mickelsson, på Högsåsen nämns första gången år 1618, då de betalade ”tionde”.

Forskningen av svedjefinnarnas bosättning visar att de ofta slog sig ner i områden där det en gång funnits odlad kulturlandskap, men som under de mörka århundrandena med bl.a. Digerdödens härjningar, blev öde.

Det är mot bakgrund av det mycket troligt att Högsåsen och trakterna däromkring varit uppodlade en gång i tiden - före den svedjefinska invandringen. Av denna svedjefinska bosättning växte Högsåseby fram och bestod 1800-talets mitt av drygt 30-tal byggnader och ett 40-tal personer.

Tjärbränning: Tjärbränning och kolning har varit betydande verksamhet i Högsåsenbygdens skogar. En större tjärdal (tjärgrav) har frilagts reservatet. Den sista stora backen upp till reservatet benämns allmänt som Tjärgravsbacken. Några kolbottnar som minner om kolning i reservatet eller dess omedelbara närhet finns inte. Men i skogarna runt reservatet finns gott om kolbottnar.

Undersökning förhållandena Högsåsens by 1918-1920:

I rapporten - ”Familjer, arealer, djurbesättningar och odlingar i Högsåsen 1918-1920” ges en mycket god bild och inblick i rådande förhållande i Högsåsens by för 100 år sedan.

Där är nog noterat en rad intressanta fakta som visar de förhållanden som människorna i byn levde under. Där är antecknat antal djur och vilka djur som fanns på olika hemman. Fördelning av marken mellan skog, hagmarker och odlad yta. Vad som skördades och hur mycket med mera.

Siste brukaren på Högsåsen: Den siste brukaren i Högsåsen var John Åke Lennart Andersson. Han dog 20/7 1964. Därefter avvecklades med största sannolikhet allt jordbruk i Högsåsen.

2.4. Bevarandevärden

2.4.1. Biologiska bevarandevärden

Slätteräng

På Högsåsen har slätter säkerligen historiskt sett bedrivits på flera delområden. I denna skötselplan är det framförallt skötselområde 6 (se nedan) där årlig slätter bör ske. En del andra tidigare slättermarker betas numera. Slätteräng är en naturtyp som klassas enligt Natura 2000 (EU-kod 6510), för höga naturvärden. Det innebär att slätterängar ska fortsätta att skötas enligt riktlinjer för sådana i syfte att bevara hävdgynnande arter i området.

Lövträd

I naturreservatet förekommer ett för området påtagligt stora antal olika arter av lövträd. Såväl ädellövträd såsom alm, ask, ek, fågelbär, lind och lönn, men även andra arter av lövträd som oxel, rönn, asp, sälg, björk och hassel. Flera gamla men även yngre träd förekommer, vilket har ett värde för framtiden.

Lind i olika åldrar

Centralt i reservatet löper en allé i nord-sydlig riktning. Allén består av 15 st träd.

Lista alléträd Högsåsens naturreservat			
Träd nr	Art	Håligheter	Kommentar
1	Lönn	0	
2	Björk	0	
3	Ek	0	
4	Lönn	1	
5	Ek	3	Spjälkad, kommer spricka
6	Ek	0	
7	Lönn	0	
8	Ek	0	
9	Ek	0	
10	Lönn	0	
11	Ek	3	Omkrets 530 cm, Spjälkad, kommer spricka
12	Lönn	1	
13	Alm	0	
14	Ask	0	
15	Alm	0	

Stenmurar och odlingsrösen

Det finns ett flertal stenmurar i reservatet, inte minst i öst och nordöst, som minner om människornas slit för att odla upp kulturlandskapet. Dessa bör hållas fria från igenväxning. Dock med nedan i åtanke.

Blommande buskar/träd är värdefulla läskapare om de står på rätt sätt i förhållande till stenmuren. De är i dessa vindskyddade lägen med muren som bakgrund värdefulla för pollinerande insekter.

Fägatan i Skötselområde 6 är bitvis välbevarad. Den gick ursprungligen från Högsåse by till byn Allmänningarud. Fägatan bör hållas ren från att växa igen.

Betesmarker

I naturreservatet finns naturbetesmarker uppdelade i flera delområden. Det är viktigt att dessa betas återkommande, helst årligen, av exempelvis nötdjur, får, och/eller hästar. För florans skull bör betesmarkerna inte gödslas. För att förse djuren med vatten kan borrarad eller grävd brunn anläggas i naturreservatet. Alternativet är att vatten körs till djuren med tank.

2.4.2. Friluftslivsvärden

Från naturreservatet Högsåsen utgår en rad olika vandringsleder som utgör kärnan för friluftslivet. Lederna sträcker sig utanför reservatets gränser men Högsåsen är startpunkten för lederna. Här finns också informationsmaterial om lederna samt kartor. Vandringslederna går i mycket varierad miljö, på grusvägar, skogsvägar och stigar, i odlad skog, gammal skog och på mossar. Viktiga vägmärken för lederna är de kulturhistoriska spår som finns i området som tjärgravar, rester av kolmilor, gamla husgrunder och andra spår av mänsklig aktivitet i området.

Inom själva reservatsområdet finns några kortare leder, som syftar till att väcka engagemang och de kunskap om växt- och djurliv i området. Här finns information om vilka blommor och träd som det finns gott om, samt vilka fåglar och andra djur som ofta kan ses i reservatet.

Förutom vandringslederna finns pulkabacken som leder från utsikten på Högsåse berg. Här kan familjer samlas för att njuta av snöiga dagar i vacker natur.

I reservatet finns flera olika sittplatser för att möjliggöra fikastunder. Uppe på utsikten finns till exempel ett vindskydd med grillplats, ett liknande vindskydd finns vid reservatets entré och parkering. Vid de stora hagarna finns också en fikaplatz som erbjuder rastmöjligheter mitt i naturen.

Vindskydd på utsikten, Högsåseberg

Inom området finns fyra byggnader. Högsåsenstugan är ett tvåvåningshus om totalt ca. 120 kvm. Det är ett av originalhusen från Högsåseby, men flyttades ca. 150 m, till sin nuvarande plats vid Laga skifte år 1845.

En större förrådsbyggnad finns liksom en toalettbyggnad uppförd år 2008. Toaletterna är en viktig service för friluftslivet i området. Den fjärde byggnaden är den forna byns handelsbod som idag används som informationscentral.

Vid parkeringsplatsen finns medicintallen och kampetallen att beskåda - skyddade under tak.

DEL B – SKÖTSEL AV HÖGSÅSEN

3 Skötselområden

Skötselområdena nedan åtföljs av rubrikerna:

Beskrivning

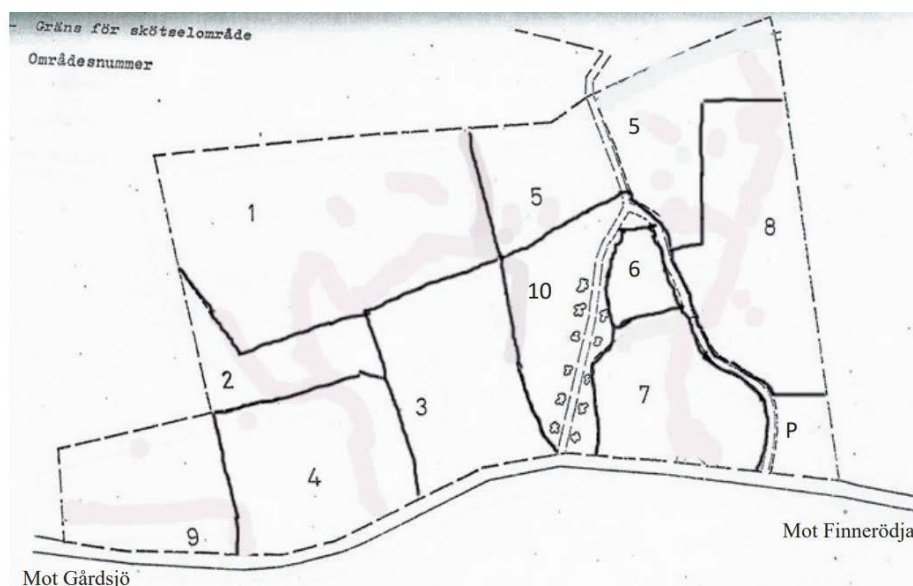
Nuvarande status

Mål

Åtgärder

Det gamla sättet att sköta landskapen har skapat ökade biologiska värden som än idag finns kvar till viss del. Högsåsen har aldrig utsatts för konstgödsling och därför finns det än idag exempelvis en relativt artrika gamla åkermarker och naturbetesmarker med rudiment av hävdgynnad flora.

Skötselområden

Skötselområde 1

Beskrivning: Utmagrad sluttande åker. Torr – frisk. Massförekomst av Johannesört samt nypon.

Nuvarande status: Betad och röjd med slaghack

Mål: Bevarande av det öppna landskapet och fortsatt nyttjande för det rörliga friluftslivet.

Åtgärder: Fortsatt bete under sommarhalvåret samt kompletterande slyröjning. En del nyponbuskar sparas.

Skötselområde 2

Beskrivning: Tidigare åkerholmar/åkerrenar rika på odlingsrösen, äldre brukningsväg mellan åkermarkerna går igenom området. Gammal husgrund finns. Domineras av björk med inslag av en och rönn.

Nuvarande status: Eftersatt, i behov av röjning

Mål: Fortsatt öppen träd- och buskbärande mark.

Åtgärder: Hålla efter granuppslag, gynnande av en samt bärande och blommande buskar och träd som till exempel rönn och sälg. Komplettera med bete för fortsatt öppen mark.

Skötselområde 3

Beskrivning: Kulle, benämnd Högsåseberg, med vidsträckt utsikt främst mot väster. Ådellövträd i form av lind i öster som övergår i björkdominerad mark. Kullens krön är öppen till glest bevuxen med tall. Inslag av en, oxel, rönn och grova sälgar. Markvegetation dominerad av ris som lingon, blåbär och ljung samt stora mängder liljekonvalj. Viktig för det rörliga friluftslivet, flitigt besökt året om av besökare. Vindskyddet populärt. Nyttjas som pulkabacke vintertid.

Nuvarande status: Nyröjd.

Mål: Behålla karaktären och fortsätta utveckla upplevelsena avseende det rörliga friluftslivet med målet att området erbjuder än mer än vad som finns idag. Behålla en blandning av olika trädslag och med olika ålder så att nya träd på sikt kan ersätta de äldre träden.

Åtgärder: Årlig röjning pulkabacken. Borttagande av granuppslag. Underhåll av vindskydd och grillplats.

Utsikt mot sydväst från Högsåseberg

Skötselområde 4

Beskrivning: Gammal utmagrad åkermark som sluttar mot norr.

Nuvarande status: Betad och röjd med slaghack.

Mål: Bevarande av det öppna kulturlandskapet.

Åtgärder: Bete samt kompletterande röjning av sly.

Skötselområde 5

Beskrivning: Stenbunden, i byn gammal centralt belägen mark. Nordvästra delen är något sank. Rik på husgrunder, odlingsrösen, en brunn och fägata. Frisk till fuktig vegetation dominerad av björk med inslag av lind, asp och enstaka enar.

Nuvarande status: I behov av röjning av sly.

Mål: De kulturhistoriska värdena, exempelvis större husgrunder samt fägatan, hålls uppmärksatta för besökare. Rastplatser för vandrare samt ryttare från föreningen Ridleder Tiveden finns tillgängliga.

Åtgärder: Återkommande slyröjning samt underhåll av rastplatser och rasthagar. Uppmärkning och nytt staket runt brunnen.

Skötselområde 6

Beskrivning: Slätteräng.

Nuvarande status: Sköts årligen med fagning och slåtter med klippande/skärande redskap.

Mål: Slätteräng.

Åtgärder: Årlig slåtter/fagning. Möjligen med efterbete. Området undanhålls från besökare under växtperioden.

Skötselområde 7

Beskrivning: Gammal trädbärande bymiljö på stenbunden relativt utmagrad torr-frisk mark. Domineras av björk, asp, lind och enstaka sälg. Rik på gullvivor. Jordkällare, flera äldre stenmurar och gammal väg.

Nuvarande status: Nygallrad och betad.

Mål: Bevarande av kulturlandskapet.

Åtgärder: Hålla fortsatt öppet och tillgängligt. Röja ormbunkar samt sly. Tydligare markera jordkällaren och gamla byvägen.

Skötselområde 8

Beskrivning: Gammal flack utmagrad åker som avgränsas av stenmur i öster. Hävdad med bete.

Nuvarande status: Öppen gräsmark. Delvis betad. Bigård. Gammal skrothög ligger i en del av området. Röjning av denna är påbörjad.

Mål: Fortsatt öppen gräsmark med delar tillgängliga för besök vid bigården.

Åtgärder: Bete och röjning av sly. Ta bort skrothögen. Parkeringsplatsen samt vindskyddet där underhålls. Underhåll av stenmuren.

Stenmur i östra delen av naturreservatet

Skötselområde 9

Beskrivning: Sluttning där granen är avverkad. Frisk till fuktig.

Nuvarande status: Uppväxande

Mål: Lövdominerad skog som i väster övergår till lövsumpskog.

Åtgärder: Fortsatt bortgallring av gran samt röjning av inväxande gran. I övrigt fri utveckling.

Skötselområde 10

Beskrivning: Tomtmark med större gräsmattor och tillhörande allé/trädrad samt vägar och parkering. Fikaplatz på gräsmattan,

Nuvarande status: God status på gräsmattor och buskar.

Mål: Klippta gräsmattor och buskar samt rabatter med kulturväxter kring huset. Träden i allén vårdas. Träd som dör i allén ersätts med nya ädellövträd.

Åtgärder: Fortsatt löpande gräsklippning och slyröjning samt omplantering av rabatter med fokus på kulturväxter. Underhåll av byggnader och anordningar

Bilaga 1 - Skötselområden

Skala: 1:2500

Illustrationskarta till skötselplan för Högsåsens naturreservat. Tillhör Länsstyrelsens beslut 2023-05-24, dnr 511-17537-2023

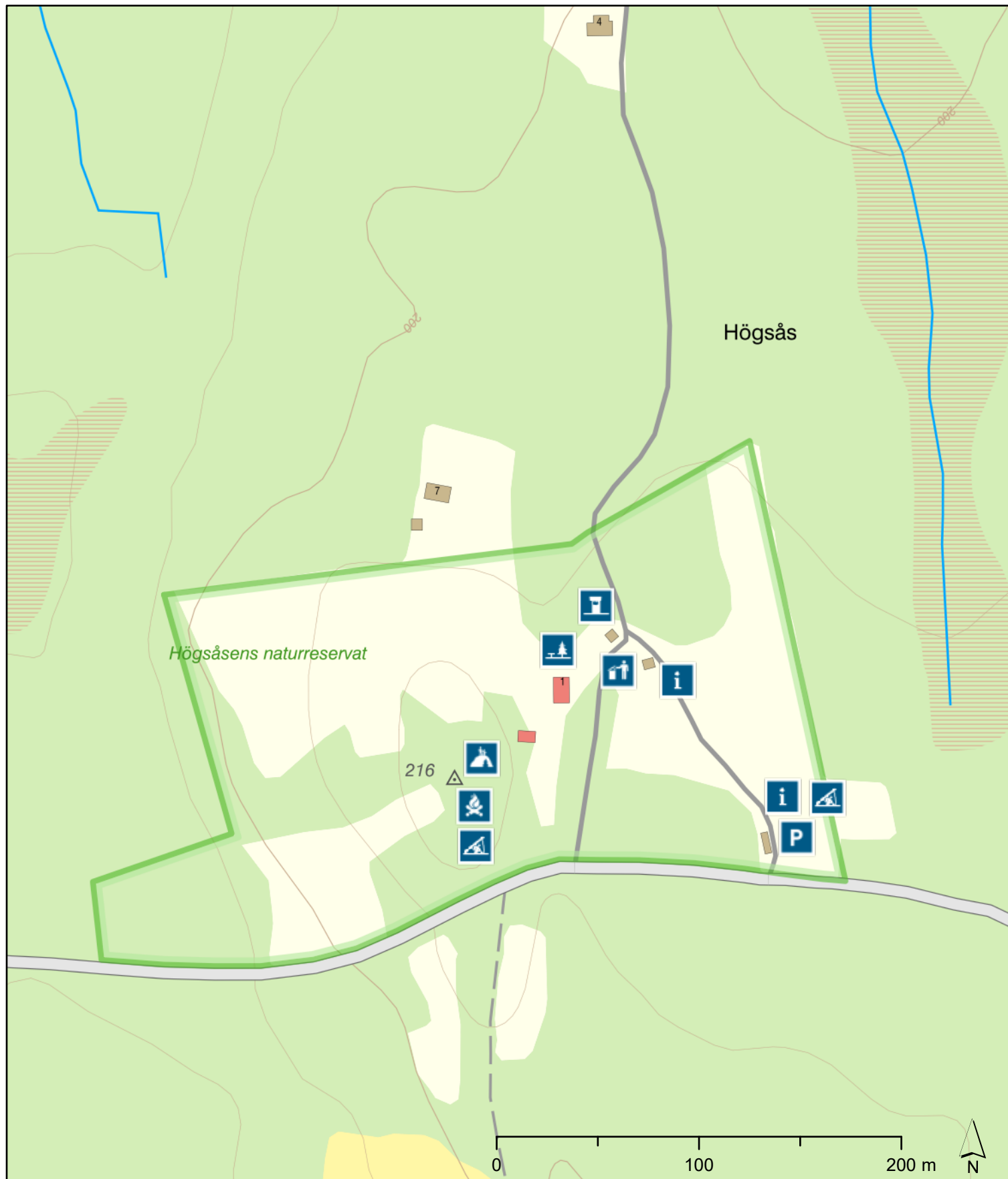
 Skötselområden

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Högsåsens naturreservat

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 2 - Anordningar

Skala 1:2500

Illustrationskarta till skötselplan för Högsåsens naturreservat. Tillhör Länsstyrelsens beslut 2023-05-24, dnr 511-17537-2023

	P-plats		Eldstad
	Informationsskylt		Vindskydd
	Toalett		Sopkärl
	Utsiktsplats		Rastplats

Högsåsens naturreservat

Länsstyrelsen
Västra Götaland

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan